

THE THEME OF OPPOSITION IN GRETEL WACHTEL'S NOVEL CALLED GRETEL'S STORY

Gretel Wachtel'in Gretel'in Öyküsü Adlı Anı Romanında Muhalefet

Teması

Arzu ÖZYÖN¹

Abstract

The aim of this study is to analyse German author Gretel Wachtel's novel called *Gretel's Story* in relation to the theme of opposition. In this context, mostly the text-based method will be used along with the secondary sources that will be used to handle the theme of opposition in a detailed way. Therefore, a pluralistic approach will be handled during the study. In the study, Gretel's opposition to the power (Hitler regime) which takes place during the II. World War in her memoirs will be discussed in terms of humanism and politics. For this reason, firstly the definition of humanism will be given. Then the initiation of Gretel's opposition to the power individually and with humanist feelings and the development of this opposition in time taking a political dimension will be focused on. The reasons of Gretel's opposition to the Nazi regime, and to what extent her grandfather's being a Democrat and her best friend's being a Jewish, has affected her opposition against the power will be discussed. The role of the injustices and the torments done to the Jewish people, in her decision to carry her opposition to a political dimension will be expressed, and how several illegal events she witnessed as she was working at Wehrmacht base shaped her opposition into a political one will be emphasized. However, it will be reached as a result that despite this humanist and political opposition and the minor success she gained in her struggle, Gretel's opposition hasn't gone beyond an individual opposition, and she could only save the lives of a few Jewish people, apart from that she couldn't gain a great success.

Key Words: *Second World War, Nazi regime, Gretel's Story, Opposition.*

Özet

Bu çalışmanın amacı, Alman yazar Gretel Wachtel'in *Gretel'in Öyküsü* adlı anı romanını muhalefet teması açısından incelemektir. Bu bağlamda, daha çok metne dayalı inceleme yöntemi kullanılacaktır. Bunun yanında, muhalefet temasını ayrıntılı olarak ele almak için ikincil kaynaklardan da faydalanılacak, dolayısıyla çalışmaya çoğulcu bir bakış açısı ile yaklaşılacaktır. Çalışmada, Wachtel'in II. Dünya savaşı sırasındaki anılarının anlatıldığı romanda kendisinin iktidara (Hitler rejimine) karşı muhalefeti humanist ve siyasi açılardan tartışılacaktır. Bu sebeple ilk olarak humanizmin tanımı yapılacaktır. Daha sonra Gretel'in iktidara karşı muhalefetinin bireysel olarak ve tamamen humanist duygularla nasıl ortaya çıktığı; zaman içinde gelişip değişim geçirerek siyasi bir boyuta nasıl ulaştığı üzerinde durulacaktır. Gretel'in Nazi rejimine karşı olan muhalefetinin sebepleri, büyükbabasının bir demokrat, en yakın arkadaşının ise bir Yahudi olmasının onu, iktidara karşı muhalefet olma yolunda ne derece etkilediği tartışılacaktır. Muhalefetinin siyasi bir boyut kazanmasında Yahudilere yapılan haksızlıkların ve ağır işkencelerin rolü ifade edilecek ve kendisinin Wehrmacht üssünde görevliyken şahit olduğu usulsüz birçok olayın onun muhalefetinin siyasi bir şekil almasındaki önemi vurgulanacaktır. Ancak bütün bu humanist ve siyasi muhalefete ve bu yolda kazandığı küçük çaplı birçok başarıya rağmen, Gretel'in muhalefetinin bireysel bir muhalefet olmaktan öteye geçemediği ve kendisinin ancak birkaç Yahudi'nin hayatını kurtarabildiği, bunun dışında çok büyük bir başarı elde edemediği sonucuna varılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *II. Dünya savaşı, Nazi rejimi, Gretel'in Öyküsü, Muhalefet.*

¹ Okt. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, e-posta: arzu.ozyon@dpu.edu.tr

1. Giriş

Bu çalışmada Gretel Wachtel'in *Gretel'in Öyküsü* adlı anı romanı muhalefet teması açısından incelenecektir. Çalışmada, yöntem olarak çoğulcu (eklektik) yöntem kullanılacak, bu yöntem çerçevesinde Gretel Wachtel'in eseri siyasi ve hümanist açılardan ele alınacaktır. Bu çalışmada, çoğulcu yöntemin tercih edilme sebebi en iyi Gürsel Aytaç'ın sözleriyle özetlenebilir:

"İnceleme yöntemlerinde, araştırmacıya bir anlatım rahatlığı sağlayan, onu bir tek yöntem içinde bunalıp kalmaktan kurtaran eklektik, yani çoğulcu inceleme yöntemine gelince: Bunda inceleyici, bir bakıma kendi sezgi gücüne dayanarak bir edebi eseri ağır basan özelliğine göre, bu özelliğe uygun düşen bir metoda ağırlık vererek incelemesini yapıyor" (Aytaç, 2009: 101).

Bu çalışmada amaç, Almanya'da II. Dünya Savaşı döneminde, bir kadın yazarın, iktidara karşı olan muhalefetini ortaya koymaktır. Bu muhalefetin başarılı ve başarısız olduğu tarafları ele almaktır.

Bu nedenle, ilk olarak çalışmanın temelini oluşturan "muhalefet" kavramının anlamı ve türleri üzerinde durmak gerekmektedir. Muhalefet kelimesi Latince'deki "oppositio", yani karşı koymak, karşı görüş oluşturarak dile getirmek, karşısında olmak veya zıt yönde tavır almak anlamına gelmektedir (Beyme, Czempiel, 1987: 411, akt. Arslan 2009: 5). Siyasal muhalefetin özellikle iki anlamı karşıladığı gözlenmektedir. "İlk ve asıl anlamıyla, genel muhalefetin siyasi yüzüyle karşımıza çıkıp, farklı düşüncelerin yansımalarını karşılayan partilerin, hükümetin politikalarına karşı koyuş ya da engelleyişi olarak açıklanırken, ikinci anlamıyla, bizzat iktidar karşısındaki partileri belirtmektedir" (İslamoğlu, 2004: 20).

Siyasal anlamda, muhalefet türleri dört başlık altında sınıflandırılabilir:

- a) Anayasal (Legal) Muhalefet ve Anayasal Olmayan (İllegal) Muhalefet
- b) Yapısal Muhalefet ve Yapısal Olmayan Muhalefet
- c) Parlamento İçi Muhalefet ve Parlamento Dışı Muhalefet
- d) Örgütlü muhalefet ve Örgütsüz Muhalefet

Yapılan çalışmada, muhalefet kavramı legal/illegal ve örgütlü/örgütsüz muhalefet türleri açısından ele alınacağı için önce bu muhalefet türlerini kısaca tanımlamak gerekmektedir. Legal muhalefet kurulu yasal düzene uygun olan muhalefettir, illegal muhalefet ise tam tersi yasal düzene uygun olmayan muhalefet türüdür. Örgütlü muhalefet dendiğinde, bir parti veya cemiyet çatısı altında gerçekleşen muhalefet kastedilmektedir. Örgütsüz muhalefet ise basın ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla, belli bir program çerçevesinde bir araya gelmeden yapılan muhalefeti ifade etmektedir.

2. Gretel Wachtel'in Nazi Rejimine Karşı Olan Muhalefeti

Gretel Wachtel'in iktidara karşı olan muhalefet ve direnişi bireysel olarak başlayıp, daha sonra siyasi bir boyut kazanmaktadır. Bu nedenle, onun iktidara karşı muhalefeti ilk olarak hümanist açıdan, sonraki bölümde ise siyasi açıdan ele alınacaktır. Hümanist açıdan incelemeye geçmeden önce kitabın biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, Gretel Wachtel'in anı romanı 281 sayfa olup, 18 bölümden oluşmaktadır ve anıları oldukça ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Gretel Wachtel'in anılarında dikkati çeken en belirgin özellik, neredeyse her bölümün başlangıcında yer alan ve belge niteliği taşıyan, içinde bulunulan savaş yılıyla ilgili istatistiksel bilgiler veren kısa bölümlerdir. Ayrıca, 18. bölümden sonra 3. tekil kişi kipi kullanılarak yazılmış bir "Sonsöz" kısmı bulunmaktadır. Burada, savaştan sonraki dönemde, eserde adı geçen önemli kişilerin hayatlarının nasıl devam ettiği ya da nasıl öldüklerine dair bilgiler verilmektedir ve yine belge niteliği taşımaktadır. Son olarak, editör Claudia Strachan'ın Gretel Wachtel ile tanışması ve bu anı roman fikrini ortaya atmasına değindiği yaklaşık 2 sayfalık, yine 3. tekil kişi kipinin kullanıldığı bir "Son" bölümü bulunmaktadır.

2.1.Gretel'in Muhalefetinin Hümanist Açıdan İncelenmesi

Bu bölümde ilk olarak hümanizmin tanımını yapmak ve hümanizmin temelinde yer alan anlayış ve fikirlerden bahsetmek faydalı olacaktır. Felsefi ve edebi düşünce yanıyla ilk kez 14. yüzyılda İtalya'da ortaya çıkan hümanizm, "özgür ruh" kavramını da beraberinde getirmektedir. Temelinde özgürlük ve hoşgörü anlayışları bulunmaktadır. Bu özgürlüğü insanın doğada ve toplumda gerçekleştirmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. "Hümanizm insanın değerini kabul eden; onu her şeyin ölçütü olarak tanımlayan, insanın doğasını, yetilerinin ölçüsünü (sınırlarını) ya da ilgilerini konu edinen bir felsefedir" (Kale, 1992: 763). Yine benzer bir tanıma göre:

"Hümanizm, insana ve insan değerlerine en büyük ağırlığı veren düşünsel yaklaşımdır (...) Hümanizmin birçok temel prensibi vardır. Hümanist düşünürler realisttirler. Hayatın her yönünü keşfetmeye çalışır, hiçbir düşünceden kaçmazlar. Yine bu bağlamda, insanı olduğu gibi, bütün yönleriyle onaylar, kavramaya çalışırlar" (Ana Britanica, 2000: 315-316).

Bir başka tanımda ise, her bireyin, hiçbir etki, özellikle dinin etkisi altında kalmaksızın, gelenekleri, dogmaları ve ideolojileri kolayca kabul etmeyerek sorgulaması, sosyal ve politik prensiplerini kendi içerisinde muhakeme etmesi gerektiği ifade edilmektedir (bkz. Seküler hümanizm, 2012).

Böylece, yukarıda sözü geçen "özgürlük, hoşgörü, insanın değeri, ideolojileri sorgulama" gibi kavram ve anlayışlardan yola çıkılarak, 1939 yılında İkinci Dünya Savaşı başladığında, "Savaşa ve Nazi rejimine hayır!" diyen ve insan hak ve özgürlüklerini sonuna kadar savunan, rejimi sorgulayan Nazi karşıtı bir grubun ortaya çıktığı söylenebilir. Leonidas E. Hill'in şu cümleleri tamamen Nazi yanlısı olduğunu vurgulasa da, yukarıda bahsedilen Nazi karşıtı grubu tanımlamak açısından önemlidir:

"Yeni bir tarih, (...)mevcut düzene ayak uydurmayan, davranışları rejim tarafından yıkıcı olarak görülen, çeteler halinde faaliyet gösteren gençlerin yanında, muhalif Almanları da kapsayan ve 1938'den 1944'e kadar devam eden muhafazakâr politik-askeri direnişin başka bir yüzünü sunmalıdır. (...) [Bu direniş, AÖ] temel olarak Sosyal Demokrat Parti'den ve birkaç küçük sol-kanat, bölücü parti ile birlikte Yahudileri Savunma Kuruluşu'ndan geldi" (Hill, 2001: 369-370 çev. AÖ*).

Buradan da anlaşıldığı gibi bu Nazi karşıtı grup içinde, özellikle Sosyal Demokrat Parti'ye bağlı olanlar, birkaç küçük partinin taraftarları ve Yahudilerin hak ve özgürlüklerini savunan kuruluşa bağlı olan Almanlar ve özellikle Alman gençliği vardı. Başka bir yazar Mary Gloria Chang'in ise aynı konuya tam ters açıdan, yani Nazi karşıtı olarak yaklaştığı aşağıdaki cümlelerinden anlaşılmaktadır:

"Adolf Hitler, Eylül 1939'da Polonya'da zafer kazanmış bir şekilde ortaya çıktığında, Alman ordusu, yabancı bakanlık ve siyasi sektör gibi direniş unsurları rejime karşı bir darbe planlamak için harekete geçti. Doğu Avrupa'da işgal edilmiş [yerlerdeki insanlara, AÖ] karşı yapılan Nazi zulmü, Muhalefet'in, bireylerin özgürlüklerine saygı gösteren 'nezih' Almanya ideali ile çatıştı" (Chang, 2009: 385).

Ve böylece savaş süresince bu iki grup çatışmaya, kendi idealleri için savaşmaya devam etti. İşte Gretel Wachtel de sosyalizmi savunan büyükbabasının da etkisi ile bu iki gruptan Nazi karşıtı olan, yani insan hak ve özgürlüklerini, insana değer vermeyi ve hoşgörüyü savunan grup içinde yer almayı tercih etti. Bu grup içinde yer almasının, daha doğrusu bireysel de olsa muhalefete geçmeye karar vermesinin diğer bir önemli sebebi de en yakın arkadaşı Lydia'nın bir Yahudi olması, ailesi ve kendisinin ziyet görmesi ve Lydia'nın ortadan kaybolmasıydı (bkz. Wachtel, Strachan, 2010: 56-59). Gretel iktidara karşı muhalefete küçük adımlarla başladı. Muhalefetinin başlangıcı, rejim aleyhinde dikkatsiz bir sözü yüzünden, ceza olarak yeni bir göreve tayin edilmesinin hemen sonrasına rastladı: Her gün sabahın erken saatinde trenle uzun bir yolculuktan sonra Geesthacht'taki Krümmel cephanesi

fabrikasına varıp gün boyu çalışıyordu. Bu fabrikaya gidişinin ilk gününde Reichsbahn demiryolunda üçerli gruplar halinde çalışan kadınları gördü ve bu çarpıcı sahneyi aşağıdaki şekilde yansıtıyordu kitabında:

“Üçerli gruplar halinde çalışıyorlardı. Biri elindeki demir çubukla ağır vagonu kaldırıken diğerleri de altına taşlar koyuyordu. Bu ağır vagonlarda herhangi birini birkaç santim bile kımldatabilmeyi hayal edemiyordum; (...) Kadınlardan biri demir çubuğu indirdi elini arkasına götürdü. (...) Yüzü gri ve yorgundu; çok yorgun. Özellikle yetersiz beslendikleri için bu kadınlara bu işin yaptırılmasına çok sinirlenmişim. (...)Pencereyi hafifçe indirerek işçilerden biriyle göz teması kurmak için bekledim. Kötü boyanmış bir resme benzeyen ifadesiz, tükenmiş bir yüz bana baktı. Tedbirli bir biçimde çıkınımı bıraktım. (...) Yerime oturdum; aniden vagona yalnız ve gözden kaçmış olmadığımı fark ettim. (...) Çok geçmeden vagonumuzdaki kadınların yarısı çok dikkatli bir şekilde yemeklerini pencereden bıraktılar; [...]” (Wachtel, Strachan: 2010, 13-14)

Gretel bu şekilde her gün Yahudi kadın işçilere yanındaki kadınlarla birlikte yardım etti. Daha sonra Wehrmacht için cephane üreten bu fabrikanın verimli çalışmaması için kendi payına düşen her şeyi yaptı. Wachtel yaptıklarını aşağıdaki sözlerle anlatıyordu:

“Hemen çalışmaya başladım fakat açıklamaları hiç takip etmedim. Siparişlerle ilgili olması gereken ne varsa şikâyetlerle dosyaladım; varış yerine göre koymam gerekenleri soyadına göre dosyaladım ve buna benzer şeyler. Orada geçirdiğim üçüncü günden sonra kimse hiçbir şey bulamıyordu. Bay Mertens amaçlarımla ilgili netti ama görevimden alınmama izin vermedi” (Wachtel, Strachan, 2010: 24).

Böylelikle, Gretel iktidara karşı muhalefetini küçük çapta da olsa göstermeye başladı. Şans eseri, yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, her girdiği ortamda Nazi karşıtı kişilere rastlıyor ve başına gelebilecek belli tehlikelerden ve hatta ölümden korunuyordu.

Bu fabrikada gerçekleştirdiği bireysel muhalefetin ardından, arkadaşı Lydia'nın anne-babasının katledilmesi ve Lydia'nın ortadan kaybolması onu derinden etkiledi ve muhalefetini daha ciddi bir boyuta taşımaya karar verdi.

Bir tesadüf sonucu Katolik kilisesinde kaçaklara yardım eden rahip Bram ile tanıştı, kilisede çok sayıda insan barınıyordu. Bu nedenle yiyecek konusunda sıkıntı vardı ve Gretel, dostlarıyla olan bağlantılarını kullanarak buradaki insanlar için karaborsadan yiyecek sağlayacaktı. Karaborsada mal alıp satmanın cezasının idam olduğunu bildiği halde bu insanlara yardım etmekten vazgeçmedi.

Bu olaydan kısa bir süre sonra, belki de Gretel'in Nazilere karşı bireysel muhalefetini gösterebileceği en önemli olay gerçekleşti. Bir gece eski aile doktorları ve bir Yahudi olan Doktor Manes, Gretel'den yardım istemeye geldi. Yahudilere yapılan kötü muamele ve eziyetlerden bahsetti:

“Bizi sığır vagonlarına doldurdular, inek ya da koyun gibi. Vagonlara girmekte gecikenleri vurdular ve sonra içeri attılar. Çok fazla kişi vardı, yiyecek hiçbir şey yoktu, hiçbir sağlık hizmeti hatta oturacak yer bile yoktu. (...) Sadece giysilerimizleydik. Yanımızda su bile yoktu. Sonra kapıları kilitlediler. Hiçbir şey göremiyorduk. İçerisi karanlıktı. (...) Tren sarsıldığında ya da fren yaptığında birbirimizin üzerine düşüyorduk. Uyuyacak yer bile yoktu” (Wachtel, Strachan, 2010:117).

Yahudiler, aç ve susuz sığır vagonlarına yüklenerek; çalışmaya uygun olanlar kamplara, yaşlılar ve çalışamayacak olanlar ölüme götürülüyordu. Dr. Manes bir fırsatını bulup kaçmıştı ve Gretel'den kalacak yer istiyordu. Gretel onu ancak evlerinin kömürlüğüne yerleştirebildi, soğuktan korunması için battaniye, ayrıca yiyecek ve su getirdi. Sonra kiliseye gidip rahip Bram'dan Dr. Manes'e yardım etmesini, onu Almanya'dan kaçırmasını rica etti ve Bram da kabul etti. Dr. Manes bir süre daha kömürlükte kaldı, ancak bir gece Gretel ona yemek götürürken Nazi yanlısı Frau Gernot'a yakalandı. Neyse ki Dr. Manes'e o gece Bram'ın yardımıyla çoktan oradan ayrılmıştı (bkz. Wachtel, Strachan,

2010: 115-127). Daha sonra Gretel, onun Güney Afrika'daki oğlunun yanına gitmiş olduğunu öğrendi. Böylece, örgütsüz muhalefete en büyük katkısı bir Yahudi'nin hayatını kurtarmak olmuştu.

Yalçın Toker Hitler'in ve dolayısıyla rejimin, Yahudi düşmanlığına kitabında ayrıntılı olarak yer vermekte, böylece Gretel'in Öyküsünde anlatılan, yukarıdaki olayları desteklemektedir:

"Hitler'in ırkçılığı, Alman ırkının üstünlüğü, Yahudilere düşmanlığı, dünyaya egemen olma ideali, *Kavgam*'ın bütün satırlarına sinmiş olan söylemlerdir. [Hitler, AÖ], Alman ırkının üstünlüğü, Yahudilerin yok edilmesi gibi parti [Nasyonal Sosyalist Parti, AÖ] programında yer alan ilkeleri devlet politikası haline getirdi. Bunları uygulama alanına koyabilmek için "gestapo" polis örgütünü kurdu. Toplama kamplarını açtı. Kiliseye baskı uygulamaya başladı. (...) Hitler, Yahudi ırkına karşı olan bu nefret ve düşmanlığını II. Dünya Savaşı'nda en sert biçimde gösterdi. Milyonlarca Yahudi'yi toplama kamplarına doldurarak açlık, sefalet içinde öldürdü. Ölmeyenleri de gaz odalarında yaktı" (Toker, 2008: 382-391).

Bütün bu olaylar düşünüldüğünde, Gretel'in muhalefetinin bu kadarla sınırlı kalmaması doğaldı, çünkü Hitler'e ve Nazilere olan nefreti her geçen gün bir çığ gibi büyümekteydi. Her şeyden önce bir insan olarak, insanların açlık ve sefalet içinde, taş gibi ekmekele, pörsümüş sebzeleri yemeğe çalıştıklarını, başlarının üzerinde bir çatı bile kalmadığını, çok sevdiği Hamburg şehrinin her geçen gün daha çok harabeye döndüğünü, insanların her gün evlerinin bombalanması korkusuyla yaşadığını gördükçe, rejime muhalefet konusunda daha faydalı ve ciddi adımlar atması gerektiğini anlıyordu. Bu sebeple, Wehrmacht'ta daktilolculuk yapmaya çağıldığında, bu görev amacını gerçekleştirmek için bulunmaz bir fırsat oldu.

2.2. Gretel'in Muhalefetinin Siyasi Açından İncelenmesi

Gretel 1 Nisan'da göreve başladı. Her zaman yaptığı gibi yeni insanlarla tanışıp, konuşmaya ve rejim hakkında fikirlerini öğrenmeye ve böylece kime güvenebileceğini anlamaya çalışıyordu. Kısa süre sonra Karl Kunert adında bir memurla tanıştı, o da kendisi gibi Nazi karşıtıydı. Kunert ona, özel mesajlar için kullanılan kriptolama makinesi için eğitim almak üzere eleman aradıklarını söyledi. Eğer isterse Gretel'i tavsiye edebilirdi, tabi bunun karşılığında o da Kunert'e neler olup bittiğini rapor edecekti. Gretel, bu şekilde amacına ulaşabileceğini düşünüyordu ve bu teklifi hemen kabul etti. Bir süre eğitim alıp kriptolama makinesinde çalışmaya başladılar. Bundan sonra sürekli olarak gelen mesajları Kunert'a iletmeye başladı. Böylelikle Nazi rejimine ve Hitler'e karşı olan muhalefetini siyasi boyuta taşımış oluyordu.

Birkaç kez de özellikle Hamburg şehri bombalandığında, sınırların ucundaki askerlerle iletişim kurdu- ki bu kesinlikle yasaktı- ve aileleriyle askerler arasında karşılıklı mesajları ilettiler.

20 Haziran gecesi kriptolama makinesine çok ilginç bir mesaj geldi ve Gretel, Kunert'a hemen haber verdi. Birlikte mesajı okudular, mesaj şöyleydi:

"Ahlaka aykırı parti liderlerinden oluşan gizemli bir grup bencilce nedenlerden dolayı gücü eline geçirmeye çalıştı. Askeri üst yönetime yapılacak her direniş, acımasızca kırılacaktır. Anavatanın yüksek tehlikede olduğu bu dönemde Wehrmacht'ın sadakati ve yüksek disiplin devamlılığı birinci önceliktir"(Wachtel, Strachan, 2010:184-185).

Böylece Gretel ilk kez üst sınıf yöneticiler arasında da direnişçiler olduğunu öğrenmiş oldu, Kunert ise zaten bu durumu çok önceden biliyordu ve bu nedenle hiçbir şaşkınlık ifadesi göstermedi.

Bir gün yine kriptolama makinesinin başındayken, Hitler'in öldüğü mesajı geldi. Suikast emrini veren üst düzey yönetici Stauffenberg'di, fakat Hitler kurtulmuştu. Sonrasında komplocuların bazıları intihar etti, bazıları da öldürüldü, Stauffenberg de bunlar arasındaydı. Ve daha kötüsü bu kişilerin tümü "soyu çürük" olarak tanımlanıp aileleri de hedef gösterilmişti (bkz. Wachtel, Strachan, 2010:

194). Gretel'in anlattığı bu olaylar, yani Claus von Stauffenberg'in öldürülmesi ve ailesine yapılanlar farklı kaynaklar tarafından da doğrulanmaktaydı (bkz. Jones, 2009/ Baigent-Leigh, 2005:319).

Bu olaydan sonra Gretel'in başında bulunduğu makineye birçok tutuklama, görevden alma, idam, mahkûm ve suikast girişiminde bulunan kişi listeleri geldi. Sebepsiz yere birçok kişi tutuklanıyordu ve Gretel artık daha tedbirli olması gerektiğini düşündü. Bir gün Kunert'in tutuklanıp sorgulanmak üzere belediye binasına götürüldüğünü öğrendi. Kısa bir süre sonra, Gretel de bir sabah gestapo tarafından alınıp sorgulanmaya götürüldü. Hiçbir şey öğrenemeyince, koluna bir mühür basıp, uyuttular ve uyandığında suçluların götürüldüğü bir kampta buldu kendini. Ve böylece, Wehrmacht'taki görevine son verilmesiyle birlikte Nazilere karşı olan muhalefeti de sona erdi. Sonunda İngilizlerin Almanya'ya girmesiyle serbest bırakıldı.

Böylece, Gretel'in iktidara karşı olan muhalefeti, Yahudilere farklı şekillerde yardım etmesiyle başlamış (yiyecek ve barınacak yer sağlamak, kaçmalarına yardım etmek v.b.) ve Wehrmacht'ta göreve başlamasıyla siyasi bir boyut kazanmıştır. Fakat savaşın başlangıcında bireysel ve örgütsüz olarak başlayan muhalefeti savaş süresince örgütlü bir hal alamamıştır. Ancak Gretel'in iktidara yani Hitler ve Nazi rejimine karşı olan muhalefeti örgütsüz de olsa bir anlamda başarıya ulaşmıştır. Çünkü Gretel tek başına da olsa iktidara karşı Yahudileri, yani yıllarca kendileriyle aynı topraklarda dostluk ve barış içinde yaşamış bu insanları (Örneğin, Lydia'nın ailesi sayesinde aile ortamının sıcaklığını tatmıştır) savunmuş, onların haksız yere, sadece Yahudi oldukları için maruz kaldıkları eziyet ve katliamlara karşı çıkmıştır. Fakat yine de onun muhalefeti, bireyselliğini aşamadığı ve örgütsüz bir muhalefet olarak kaldığı için kendi çevresinin sınırları içinde bir avuç Yahudi'yi kurtarmaktan öteye geçememiştir.

3. Sonuç

Gretel 1 Nisan'da göreve başladı. Her zaman yaptığı gibi yeni insanlarla tanışıp, konuşmaya ve rejim hakkında fikirlerini öğrenmeye ve böylece kime güvenebileceğini anlamaya çalışıyordu. Kısa süre sonra Karl Kunert adında bir memurla tanıştı, o da kendisi gibi Nazi karşıtıydı. Kunert ona, özel mesajlar için kullanılan kriptolama makinesi için eğitim almak üzere eleman aradıklarını söyledi. Eğer isterse Gretel'i tavsiye edebilirdi, tabii bunun karşılığında o da Kunert'e neler olup bittiğini rapor edecekti. Gretel, bu şekilde amacına ulaşabileceğini düşünüyordu ve bu teklifi hemen kabul etti. Bir süre eğitim alıp kriptolama makinesinde çalışmaya başladılar. Bundan sonra sürekli olarak gelen mesajları Kunert'a iletmeye başladı. Böylelikle Nazi rejimine ve Hitler'e karşı olan muhalefeti siyasi boyuta taşımış oluyordu.

Birkaç kez de özellikle Hamburg şehri bombalandığında, sınırların ucundaki askerlerle iletişim kurdu- ki bu kesinlikle yasaktı- ve aileleriyle askerler arasında karşılıklı mesajları ilettiler.

20 Haziran gecesi kriptolama makinesine çok ilginç bir mesaj geldi ve Gretel, Kunert'a hemen haber verdi. Birlikte mesajı okudular, mesaj şöyleydi:

"Ahlaka aykırı parti liderlerinden oluşan gizemli bir grup bencilce nedenlerden dolayı gücü eline geçirmeye çalıştı. Askeri üst yönetime yapılacak her direniş, acımasızca kırılacaktır. Anavatanın yüksek tehlikede olduğu bu dönemde Wehrmacht'ın sadakati ve yüksek disiplin devamlılığı birinci önceliklidir"(Wachtel, Strachan, 2010:184-185).

Böylece Gretel ilk kez üst sınıf yöneticiler arasında da direnişçiler olduğunu öğrenmiş oldu, Kunert ise zaten bu durumu çok önceden biliyordu ve bu nedenle hiçbir şaşkınlık ifadesi göstermedi.

Bir gün yine kriptolama makinesinin başındayken, Hitler'in öldüğü mesajı geldi. Suikast emrini veren üst düzey yönetici Stauffenberg'di, fakat Hitler kurtulmuştu. Sonrasında komplocuların bazıları intihar etti, bazıları da öldürüldü, Stauffenberg de bunlar arasındaydı. Ve daha kötüsü bu kişilerin tümü "soyu çürük" olarak tanımlanıp aileleri de hedef gösterilmişti (bkz. Wachtel, Strachan, 2010:

194). Gretel'in anlattığı bu olaylar, yani Claus von Stauffenberg'in öldürülmesi ve ailesine yapılanlar farklı kaynaklar tarafından da doğrulanmaktaydı (bkz. Jones, 2009/ Baigent-Leigh, 2005:319).

Bu olaydan sonra Gretel'in başında bulunduğu makineye birçok tutuklama, görevden alma, idam, mahkûm ve suikast girişiminde bulunan kişi listeleri geldi. Sebepsiz yere birçok kişi tutuklanıyordu ve Gretel artık daha tedbirli olması gerektiğini düşündü. Bir gün Kunert'in tutuklanıp sorgulanmak üzere belediye binasına götürüldüğünü öğrendi. Kısa bir süre sonra, Gretel de bir sabah gestapo tarafından alınıp sorgulanmaya götürüldü. Hiçbir şey öğrenemeyince, koluna bir mühür basıp, uyuttular ve uyandığında suçluların götürüldüğü bir kampta buldu kendini. Ve böylece, Wehrmacht'taki görevine son verilmesiyle birlikte Nazilere karşı olan muhalefeti de sona erdi. Sonunda İngilizlerin Almanya'ya girmesiyle serbest bırakıldı.

Böylece, Gretel'in iktidara karşı olan muhalefeti, Yahudilere farklı şekillerde yardım etmesiyle başlamış (yiyecek ve barınacak yer sağlamak, kaçmalarına yardım etmek v.b.) ve Wehrmacht'ta göreve başlamasıyla siyasi bir boyut kazanmıştır. Fakat savaşın başlangıcında bireysel ve örgütsüz olarak başlayan muhalefeti savaş süresince örgütlü bir hal alamamıştır. Ancak Gretel'in iktidara yani Hitler ve Nazi rejimine karşı olan muhalefeti örgütsüz de olsa bir anlamda başarıya ulaşmıştır. Çünkü Gretel tek başına da olsa iktidara karşı Yahudileri, yani yıllarca kendileriyle aynı topraklarda dostluk ve barış içinde yaşamış bu insanları (Örneğin, Lydia'nın ailesi sayesinde aile ortamının sıcaklığını tatmıştır) savunmuş, onların haksız yere, sadece Yahudi oldukları için maruz kaldıkları eziyet ve katliamlara karşı çıkmıştır. Fakat yine de onun muhalefeti, bireyselliğini aşamadığı ve örgütsüz bir muhalefet olarak kaldığı için kendi çevresinin sınırları içinde bir avuç Yahudi'yi kurtarmaktan öteye geçememiştir.

KAYNAKÇA

Ana Britanica. (2000). Cilt: 3, 11, İstanbul: Ana Yay.

Arslan, R. (2009). **“Parlamentar Yönetim Sisteminde Gölge Kabine’li Muhalefet”**. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11/2, Ankara.

Aytaç, G. (2009). **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi**. İstanbul: Say Yayınları.

Baigent, M. - Leigh, R. (2005). **Gizli Almanya: Claus Von Stauffenberg ve Hitler’e Karşı Gizemli Mücadele**. (Çev. Murat Yalçın). Nokta Kitap.

Chang, M. G. (2009). **“The Vatican And The German Resistance During World War II: 1939-1940”** **The Catholic Social Science Review**. No:14.

Hill, Leonidas, E. (2001). **“Towards a New History of German Resistance to Hitler”**.

Jones, N. (2009). **“Split Apart at a Stroke”**.

Kale, N. (1992). **“Hümanizm”**. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt 25, Sayı:2.
Kirman, E. (2006). **Çok Partili Döneme Geçiş Süreci ve Türk Siyasal Kültüründe Muhalefet Olgusunun Gelişimi (1946-1950)**. (Yüksek Lisans Tezi). Isparta.

Kurşun, E. **“Hümanizm”**. İstanbul Bilgi Üniversitesi Öğrenci Kulüpleri. clubs.bilgi.edu.tr/herkesicin hukuk/kulup/belgeler/7.doc.

“Seküler Hümanizm” <http://www.ehlikfir.com/sekuler-humanizm-nedir/> 30 Temmuz 2012.

Toker, Y. (2008). **İttihatçı ve Nazi Çılgınlıkları**. İstanbul: Toker Yayınları.

Wachtel, G. - Strachan, C.(2010). **Gretel'in Öyküsü**. Çev. H. Işıl Şenol. Nemesis Kitap.

ⁱ AÖ*: Bu çalışmada okuduğunuz bütün çeviriler Arzu ÖZYÖN tarafından yapılmıştır.